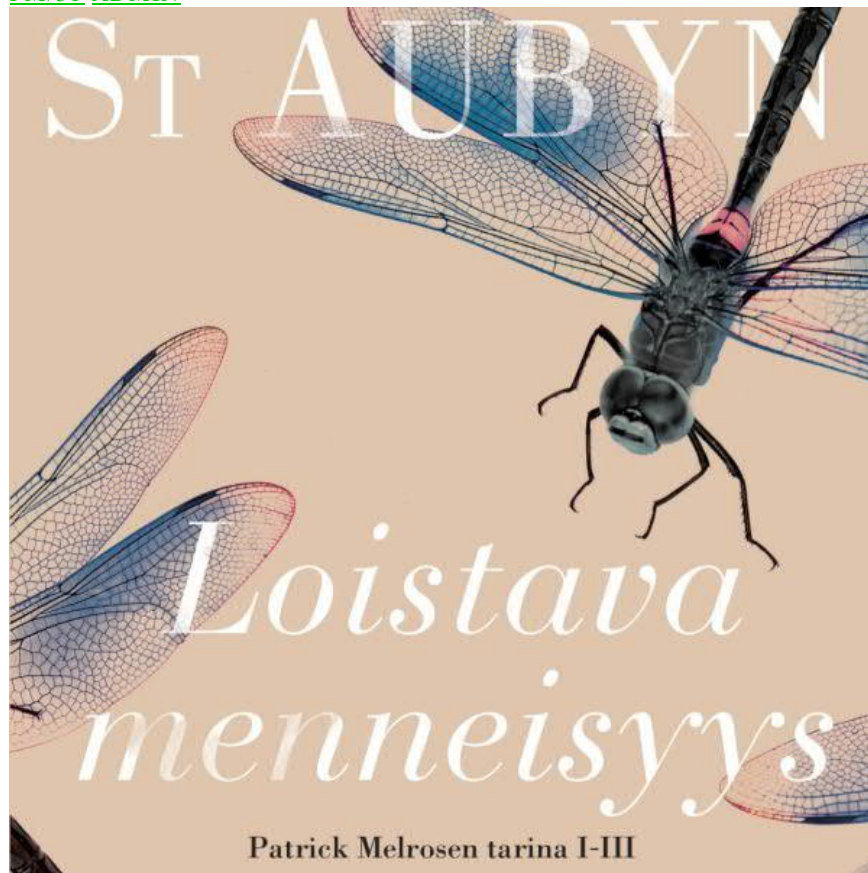

Edward St Aubyn: Loistava menneisyys

[PM/31 ADMIN](#)

Yläluokkaista ajanvietettä PIRJO KANTOJÄRVI 27.7.2018

Edward St Aubyn *Loistava menneisyys, Patrick Melrosen tarina I-III* (2018) sisältää nimensä mukaisesti kolme ensimmäistä romaania Patrick Melrosen elämästä. Yhteisnide on sukellus brittiläisen yläluokan rientoihin, jossa ulkoiset puitteet elämälle näyttävät olevan monilla kunnossa, mutta kulissien sisällä tilanne on usein aivan toinen. Yläluokkaan kuuluminen ei pelasta hyväksikäytöltä, riippuvuuksilta, mielenterveysongelmilta tai rahattomuudelta. Vahingollisista ihmissuhteista voi olla vaikeaa päästä irti, jos on syntynyt niiden keskelle. Ongelmia kohtaavat myös henkilöt, jotka ovat esimerkiksi avioliiton kautta pyrkineet kohti parempaa elintaso. Seurapiiristä lähtemisen lisäksi vaihtoehtona on pysyä saman elinpiirin sisällä, mutta etsiä muutosta omaan käytökseensä ja mieleensä. Jokaisen on itse päätettävä, mistä tekijöistä hyvä elämä koostuu.

”Onko kaikki kunnossa, sir?” yksi tarjoilijoista kysyi erehtyen luulemaan Patrickin mutinaa yritykseksi tilata jotakin.

'On, on', Patrick sanoi. Tai no, ei aivan kaikki, ei kai kenenkään voi kuvitella vastaavan myöntävästi sellaiseen kysymykseen. Itse asiassa pelkkä ajatus, että kaikki olisi kunnossa, oli vaarallisen ärsyttävä. Myöntävä vastaus oli liian arvokas tuhlettavaksi niin tolkuttomaan kysymykseen. Hän oli vähällä kutsua tarjoilijan takaisin oikaistakseen mahdollisen virhepäätelmän, että tämä oli onnistunut tekemään hänet tyytyväiseksi. Mutta siinä tuli jo toinen tarjoilija – eivätkö ne voineet jättää häntä rauhaan? Kestäisikö hän sitä jos jättäisivät? – joka toi hänen tilaamansa tartarpihvin.” (187.)

Ensimmäisessä osassa *Mitäs pienistä* viisivuotias Patrick on vanhempiensa David ja Eleanor Melrosen kanssa viettämässä kesää Ranskassa. Lacosten talossa käy vieraisilla sekalainen kokoonpano vanhempien tuttavuuksia, vaikka osa heistä viettäisi mieluummin aikaa jossain muualla. Ennen kaikkea Patrickin loppuelämän kannalta tuo syyskuun päivä on tärkeä. Se määrittelee hänen ja isänsä välisen suhteen sekä luo tumman pilven kaiken myöhemmän ylle. Joitakin tekoja on mahdotonta antaa anteeksi.

Toisessa osassa *Ikävä juttu* Patrick on 22-vuotias. Hän saapuu New Yorkiin hakemaan isänsä tuhkia.

Toukokuinen käväisy kaupungissa kestää kaksi päivää, joita värittää ennen kaikkea huumeiden aiheuttamat ongelmat. Patrickin suurimpana huolena on, mistä hankkia uusia annoksia eri aineita. Samanaikaisesti hänen pitää vielä selvittää erinäisistä kohtaamisista kunnialla, varsinkin silloin, kun kyseessä ovat henkilöt, jotka kuuluvat parempiin piireihin.

Kolmannen osan nimi on *Toivon mukaan*. Tapahtumat sijoittuvat tällä kertaa Englantiin. Uusien tuttavuuksien lisäksi useat jo aiemmissa osissa esillä olleet henkilöt ovat saaneet kutsun osallistua yläluokkaan kuuluvan Sonny Gravesendin suurelliseen syntymäpäiväjuhlaan, jossa ei vältytä skandaaleilta. Myös kolmekymppinen Patrick kuuluu tarkasti valikoituihin juhluvieraisiin kuten esimerkiksi prinsessa Margaretkin. Tämän helmikuun päivän aikana Patrick tapaa tuttuja sekä käsittelee menneisyyttään ja erityisesti suhdettaan isäänsä.

Valta itsestä ja muista

”Huonekaluista tyhjennetyin salin takka oli täynnä rätisten palavaa puuta. Punaposkisen baarimikon kaatama samppanja kuohahteli lasinreunojen yli ja tasaantui. Kun Patrick asteli juhlateltiltaan johtavaan kangasseinäiseen tunneliin, hän kuuli keskustelun kohoilevan maininkeina, ja välillä salin poikki lennähti nauruntyrskähdyksen kuin tuulen lentoon piiskaama aallonharja. Paikka oli täynnä typeriä arkailijoita, hän mietti, ja kaikki odottivat parisuhdevälikohtausta tai käytännön pilaa, joka tekisi hetkeksi lopun päämäärättömästä harhailusta.” (405.)

Loistava menneisyys sisältää monella tavoin särkyneitä ihmisiä. Molemmat Patrickin vanhemmat painivat ongelmiansa kanssa ja käsittelevät niitä omin tavoin. Alkoholi, valtapelit, rikkauden tuomat edut ja lääkkeet ovat vain osa käytössä olevista keinoista. Omien haamujen keskellä muut ihmiset jäävät helposti jalkoihin.

Silloin esimerkiksi henkilö, joka on kohdellut omaa lastaan äärettömän julmasti, voi etsiä syitä, joilla perustella tekojaan itselleen.

”Minusta kasvatuksen tulee olla luonteeltaan sellaista”, David sanoi ”että aikanaan lapsi voi todeta: jos minä selvisin siitä, selviän mistä tahansa” (128).

Joidenkin henkilöiden, kuten Patrickin isän, käsitykset kasvatuksesta ovat jyrkkiä ja vääristyneitä.

Henkilöhahmojen taustojen paljastuessa näyttää siltä, että huonot lapsuudenkokemukset ovat hyvinkin yleisiä ja lähes periytyviä. Onneksi lasten lähettyviltä löytyy joskus myös aikuisia, jotka ottavat huomioon heidän hyvinvointinsa ja pyrkivät auttamaan. Menneisyydessä tapahtuneet kauheet eivät jätä helposti rauhaan, mutta myös hyvät teot ovat osa lapsuusmuistoja, joihin voi palata myöhemmin. Teoksessa pohditaankin useaan otteeseen minuutta ja kokemusten vaikutusta tulevaan. Erityisesti Patrick etsii itseään ja pohtii, miten menneen herättämien tunteiden ja ajatusten kanssa voisi elää eteenpäin.

”Miten oppia elämään jalat tukevasti maassa, jos minuus perustuu romahdukseen, joka jatkuu ja jatkuu? Ellei sitten koko minuuden käsite ollut harhaa. Ehkä minuus ei ollutkaan vankkaa perustusta kaipaava rakennus, vaan pikemminkin erilaisten teeskenneltyjen hahmojen jatkumo ja koossapitävänä voimana jonkinlainen keskusäly, joka tunsu hahmojen taustan ja pyyhki pois toiminnan ja näyttelemisen välisen eron.” (372–373.)

Syntyperällä ja oikeiden ihmisten tuntemisella on merkitystä henkilöille. Sisäpiiriin kuuluvat tuntevat seuraelämän säännöt parhaiten. Ringin ulkopuolella olevien käytöstä arvostellaan eri tavoin kuin niitä, jotka ovat osa sitä. Näkymättömistä raja-aidoista pidetään kiinni ja seurapiiriin pyrkimisellä on hintansa.

Yläluokkaan syntyminen ei myöskään tarkoita automaattisesti rikkautta samoin kuin rikkaus ei merkitse suoraan pääsemistä oman arvonsa tuntevien henkilöiden joukkoon.

”Tietoisuutta kukkulan kuninkuudesta pönkittivät milloin etuoikeutettujen ylenpalttiset juhlat, milloin toisten kiemurtelu ja kateus. Toisinaan tärkein todiste oli jonkun nätin tytön vietteleminen ja toisinaan ratkaiseva rooli lankesi koreille kalvosinnapeille.” (111.)

Toisaalta syntyperä ei ole kaikki kaikessa jokaiselle. Esimerkiksi Patrick ja hänen ystävänsä, samoihin piireihin kuuluva Johnny tarkastelevat asioita hieman eri näkökulmasta kuin he, joille asema merkitsee eniten. Kaverukset osaavat ottaa hieman etäisyyttä elinpiiriinsä ja näkevät siellä piilevät ongelmat.

”Johnny Hall’, Johnny sanoi ja ojensi kätensä. Tasavaltalaishenkinen tapa olla puhuttelematta prinsessaa *hyväksi rouvaksi* sekä täysin sopimaton kädenojennus kertoivat prinsessalle, että Johnny oli merkityksetön mies.

'On varmaan kummallista olla saman niminen kuin moni muukin', prinsessa pohdiskeli. 'Tässä maassa on luultavasti satoja John Halleja.'

'Se opettaa keksimään itse keinot erottua joukosta sen sijaan, että luottaisi sattumanvaraiseen syntyperään', Johnny vastasi tyynesti.

'Tuo on yleinen harhaluulo', prinsessa sanoi suu supussa, 'syntyperässä ei ole mitään sattumanvaraista.' (439.)

Saavutetun aseman voi myös menettää. Esimerkiksi syntymäpäiväjuhlaan osallistuva Ranskan suurlähettiläs Jacques d'Alantour joutuu huomaamaan tämän kohdatessaan prinsessan. Pieni vahinko väärässä tilanteessa ja seurassa voi pudottaa itsevarmimmankin henkilön jalustaltaan ja aiheuttaa kriisin. Toisille aseman menettäminen on vakava paikka, sillä he ovat nauttineet sen tuomista eduista. Jotkut taas voivat jopa harkita pakenemista ahtaaksi kokemistaan, valheellisistakin ympyröistä, jotka ovat muuttaneet heitä kenties ei-toivottuun suuntaan.

Ystävyys, seurustelusuhteet ja avioliitto näyttäytyvät teoksessa seurapiirin tavoin usein vallankäytön areenoina ja riippuvuussuhteina. Monia henkilöitä pitää yhdessä se hyöty, jonka he toisistaan saavat omaan elämäänsä. Erityisesti Patrickin isä David nauttii läheistensä varpailaan pitämisestä omia sääntöjään noudattaen. Se, miten hyvin eri henkilöt osaavat luovia erilaisten käyttäytymiskoodien keskellä, vaikuttaa heidän sijaintiinsa ihmissuhteiden kartalla. Se voi tarkoittaa esimerkiksi huomion kiinnittämistä merkityksettömänoloisiin yksityiskohtiin.

'Nicholas, joka oli istahtanut kokeeksi dogen tuolin reunalle, nousi hermostuneena pystyyn. 'Tämä taitaa olla Davidin lempituoli?'

'Tuskinpa hän istuu siihen, jos sinä olet siinä jo', Eleanor sanoi.

'En olisi niin varma', sanoi Nicholas. 'Sinä tiedät, miten tärkeää hänelle on saada tahtonsa läpi.' (113.)

Ulkoapäin tarkasteltuna seurapiirin toimintana näyttäytyykin hetkittäin absurdina. Näkemäänsä analysoi esimerkiksi amerikkalainen toimittaja Anne Moore, joka pääsee kumppaninsa, piireihin pyrkivän filosofi Victor Eisenin myötä tutustumaan mitä kummallisimpiin tapoihin ja ihmisiin.

'Paluumatkalla tulin ajatelleeksi, että kaikki jotka tulevat illalla päivälliselle ovat luultavasti puhuneet pahaa kaikista muista. Tiedän kyllä, että sinusta tämä on kehittymätön ja hyvin amerikkalainen ajatus, mutta minkä takia ihmiset istuvat iltaa sellaisten ihmisten kanssa, joita he ovat solvanneet koko päivän?'

'Jotta saisivat uutta solvaamisen aihetta seuraavaksi päiväksi.'

'Niinpä tietysti', Anne parahti. '*Huomenna on uusi päivä*. Toisenlainen mutta silti samanlainen', hän jatkoi. Victor näytti kiusaantuneelta. 'Solvasitteko te autossa toisianne vai pelkästään Davidia ja minua?'

'Ei kumpaakaan, mutta kaikkia muita solvattiin siinä määrin, että tajusin meidän jakautuvan väistämättä yhä pienempiin ryhmiin kunnes kaikki olisivat käsitelleet toisensa.'

'Sitähän charmi on: ilkeillään kaikille muille paitsi puhukumppanille, joka saa näin tilaisuuden loistaa koska on poikkeustapaus.'

'Jos tuo on charmia', Anne sanoi, 'tällä kertaa se sortui omaan mahdottomuuteensa, koska kenenkään kohdalla ei tehty poikkeusta.'

'Haluaisitko todistaa teoriasi oikeaksi puhumalla pahaa jostakusta toisesta päivällisvieraasta?'" (96.)

Kukaan ei ole turvassa piikittelyltä ja juoruilta, mikä tekee sisäpiiriin kuuluvien väleistä vähintäänkin jännittyneitä. Toisaalta ihmisten väliset suhteet eivät liity teoksessa pelkästään oman asemansa parantamiseen, vaan ystävällisyydenkin hetkiä löytyy jopa sieltä, missä niitä ei odottaisi olevan. Henkilöt voivat olla toiminnaltaan joskus hyvin ristiriitaisia.

"Kylpyhuoneen oven lukitseminen täytti mielen tutulla turvallisuudentunteella. Kylpyhuoneessa hän saattoi vaipua fyysistä ja henkistä tilaansa koskeviin pakkomielteisiin, jotka jäivät niin usein jalkoihin muiden ihmisten läsnäolon tai hyvin valaistun peilin puuttumisen takia. Hän oli viettänyt valtaosan elämänsä 'laatuajasta' kylpyhuoneessa. Hän oli piikittänyt suoneen, vetänyt kamaa nenään, niellyt, varastanut, ottanut yliannoksia, tutkinut pupillejaan, käsivarsiaan, kieltään, huumeatköjään." (174.)

Henkilöiden elämässä silmiinpistäväenä osana ovat ihmissuhteiden monimutkaisten verkostojen lisäksi niin lääkkeet, alkoholi kuin huumeet. Niitä ei paheksuta, kunhan kulissit pysyvät kunnossa. 22-vuotiaan Patrickin vierailu New Yorkissa kuluu pääasiassa aineita etsien ja käyttäen, vaikka lopettaminen käväisee ajoittain ajatuksissa. Siitä huolimatta, että Patrickin olo aaltoilee aina korkeuksista lähes kuoleman partaalle asti, hän ei jää kovin pitkiksi ajoiksi paikalleen. Patrick ehtii tapaamaan sekä heitä, joilta aineensa saa, että heitä, joilla on sama mahdollisuus korkeaan elintasoon kuin hänellä itsellään on. Erilaisten ihmisten parissa liikkuminen paljastaa, miten Patrickin tausta mahdollistaa hänen aineiden käyttönsä. Vähemmän vaurailla ei ole mahdollisuutta samankaltaiseen elämäntyyliin.

Naurua pimeydenkin keskellä

"Hän oli lopen uupunut ainaiseen haluunsa olla kahdessa paikassa yhtä aikaa: omassa ruumiissa ja sen ulkopuolella, sängyssä ja verhotangolla, suonessa ja säiliössä, toinen silmä piilossa silmälapun alla ja toinen

silmälappua katselemassa. Hän halusi toisaalta menettää tajuntansa ja lakata tarkkailemasta mutta pian hän jo tarkkaili pakonomaisesti tajunnan ääriä ja yritti muuttaa pimeyden näkyväksi. Yhtäältä hän mitätöi jokaisen ponnistuksensa ja toisaalta pilasi apatiensa levottomuudella. Hän tunsu vetoa sanaleikkeihin, mutta kammosi monimerkityksisyyden virusta. Hän tapasi jakaa lauseensa kahtia, kääntää ne pääläelleen jollakin varaumalla joka alkoi sanalla 'mutta', mutta toisaalta hän halusi laukaista viritetyn kielensä kuin gekko ja napata matkan päästä hytтын erehtymättömän varmasti. Hän ei tosiaankaan halunnut enää kaivaa maata jalkojensa alta ironisoimalla kaikkea vaan sanoa sen sijaan, mitä todella tarkoitti, mutta todellisuudessa vain ironia välitti sen mitä hän tarkoitti.” (315–316.)

Teoksen henkilöistä kuten esimerkiksi David, Eleanor ja Patrick Melroseta maalautuu heti tarkka mielikuva, joka täydentyy tarinan edetessä. Ensimmäinen osa *Mitäs pienistä* rakentaa pohjan kahdelle seuraavalle osalle. Se muodostaa erityisesti kolmannen osan *Toivon mukaan* kanssa kokonaisuuden, jossa tapahtumat peilaavat toisiaan. Monet asiat ovat ennallaan, mutta monet myös muuttuneet. Keskimäinen osa *Ikävä juttu* toimii tärkeänä osana tarinaa, koska se rakentaa Patrickin hahmoa. Yhdessä julkaistuna nämä sarjan kolme ensimmäistä romaania muodostavat tasapainoisen ja harkitun kokonaisuuden.

Ensimmäisessä ja kolmannessa osassa näkökulmat tapahtumiin vaihtelevat eri henkilöiden välillä. Toisessa osassa taas pysytään lähes kokonaan Patrickin mukana. Vaikka Patrick onkin selkeästi päähenkilö, myös muut henkilöt nousevat esille ja ovat tärkeä osa teoksen maailman muodostumista. He luovat ilmapiirin, jossa Patrick on elänyt koko elämänsä. Varsinkin kolmannen osan kerronnallinen liike keskusteluista toiseen luo tunteen juhlaan osallistumisesta. Samalla se vertautuu toisessa osassa kuvattuun tilanteeseen, jossa Patrickin päänsisäiset äänet ottavat vallan. Näiden värikkäiden kommentoijien tavoin myös juhlien vieraillo on hämmäntäviä näkemyksiä asioista ja mielipiteet tapahtumista vaihtuvat lennosta sen mukaan kuka on kuulemassa. Teos sisältääkin osuvia, teräviä keskusteluja, joissa henkilöt haastavat toisiaan. Esimerkiksi kolmannessa osassa käydään monia keskusteluja puhelimenvälityksellä, kun henkilöt soittelevat toisilleen valmistautuessaan juhliin ja luovat siten asetelmia illan tapahtumille. Teoksen keskustelut paljastavatkin usein paljon henkilöiden välisistä suhteista.

”Puhelimen soidessa hän mietti taas, mikä häntä esti tekemästä itsemurhaa. Kenties jokin niin halveksittava kuin sentimentaalisuus, tai ehkä toivo tai narsismi? Ei. Todellisuudessa syynä oli halu tietää, mitä tapahtuisi seuraavaksi, vaikka hän olikin varma, että se olisi jotakin kammottavaa: tarina piti häntä jännityksessä yhtä kaikki.” (205.)

Teos saa sekä pysähtymään ihmisen pimeyden äärelle että nauramaan elomme älyttömyyksille. *Loistavasta menneisyydestä* löytyy huumoria ja yllättäviä tilanteita sekä synkkiä, järkyttäviä että koskettavia hetkiä. Se, että teoksen tapahtumat pohjautuvat osaksi Edward St Aubyn omaan elämään, vaikuttaa myös lukukokemukseen. Tämänkaltainen tieto voi joissain tapauksissa häiritä tarinaan uppoutumista, mutta nyt näin ei käy. Teoksen sisältämien romaanien kieli, rakenne ja henkilöt houkuttelevat palaamaan sivujen pariin uudelleen. Onneksi *Loistava menneisyys* kestää mainiosti uuden lukukerran.

Edward St Aubyn: *Loistava menneisyys. Patrick Melrosen tarina I-III. (Never Mind, Bad News & Some Hope.)* Otava 2018. Suom. Markku Päckilä. 463 s.

Pirjo Kantojärvi on Torniossa asuva kirjoittamisen maisteri Jyväskylän yliopistosta